



BIZTOS KEZDET ÉS A GYEREKHÁZAK

MIT ÉS HOGYAN TEGYÜNK A GYEREKHÁZAKBAN

Szomor Éva

(2010. május)

A Biztos Kezdet Program bevezetésének az a célja, hogy minden gyerek képes legyen képességeinek legteljesebb kibontakoztatására, bárhol is éljen az országban, és közel egyenlő eséllyel induljon, amikor megkezdődik az iskolát. Az idegrendszer érési folyamatai a genetikai adottságok mellett a környezetből származó ingerek hatására indulnak meg, illetve a folyamat egyenletessége is ezeken a tényezőkön múlik. Az a feltételezés, hogy a legkorábbi életkorban szerzett információk, tapasztalatok, érzelmi biztonság és zavartalan fejlődés a későbbi korokra meghatározó, mára már bebizonyított tény. Fontos, hogy a gyerekek olyan tapasztalatokra tegyenek szert, amelyek megalapozzák a későbbi biztos ismeretszerzést, tudást. Vannak akiknek külön segítségre van szükségük ahhoz, hogy erre képessé váljanak, és ez már a legkorábbi életkorban is látszik, az igény felismerhető. A Biztos Kezdet Program szellemében működő gyerekházak alkalmasak arra, hogy megadják azt a támogatást, amelyre a kisgyerekeknek és szüleiknek szükségük van. Nemcsak a gyerekek életkora indokolja, hogy szülőikkel együtt vegyenek részt a gyerekház adta programokban, hanem nagyon sok esetben a családok egésze szorul rá a gyerekkorban kihagyott lehetőségek pótlására.

A Biztos Kezdet Program alapvető jellemzőit a következőkben foglalhatjuk össze:

Kiváló minőségű szolgáltatások, amelyek biztosítják, hogy a megtapasztalt, felfedezett világ valóban újat hozzon a gyerekek és családjaik életében. Új tudással, ismeretekkel gazdagítsa a fejlődésben lévő gyerekeket, megalapozva ezzel a későbbi sikereket.

Valóságos partneri kapcsolat a családokkal. A családtagok a gyerekek életének meghatározó szereplői, gondozói és mint ilyenek, a szeretet, az önbecsülés, a magabiztosság legfontosabb forrásai. Tehát nélkülözhetetlen, hogy a gyerekek számára nyújtott minden szolgáltatásba bevonjuk a családokat is. Az anyáknak, az apáknak és nem ritkán a tágabban értelmezett családnak nagy szerepet kell adni. Azt, hogy a családoknak mi mindenre van szükségük, csak a kölcsönösen kialakított bizalommal, a sokoldalú információcserével, a tevékenységekbe való rendszeres bevonásukkal tudhatjuk meg. Ez a tudás kell, hogy alapul szolgáljon a gyerekházak rendjének, működésének kialakításához.

A gyerekek egyéniségek. Minden gyerek sajátos személyiség, a maga fizikai, pszichológiai jellemzőivel, tanulási és fejlődési mintáival. Ezt minden körülmények között tiszteletben kell tartani. Csak az egyes gyerek sajátos jellemzőinek megismerése után tudunk hatásos, eredményes munkát végezni.

A gyerekeket arra bátorítjuk, hogy tapasztalják meg a világot és bővítsék a róla szerzett ismereteiket. Jól tudjuk, hogy a gyerekek nem tesznek különbséget a játszás és a tanulás között. Éppen ezért a környezetnek sem lenne szabad ilyen különbséget tennie. A Biztos Kezdet Program gyerekházai olyan tapasztalatokat kínálnak a gyerekek számára, amelyek lehetővé teszik a velük született kíváncsiságuk és akaratuk felhasználását arra, hogy megismerjék környezetüket és egyben segítik érzelmi, szociális, szellemi és testi fejlődésüket.

Az egyik leggyakrabban idézett kutatási példa a Perry-féle iskola-előkészítő projekt (High/Scope).

A Perry-féle iskola-előkészítő projektet a hatvanas években indították el az Egyesült Államokban, és a résztvevőket több mint 30 éven keresztül követték nyomon. A gyerekeket vagy a jó minőségű iskola-előkészítő programcsoportba, vagy pedig a kontrollcsoportba sorolták be. Rendszeresen gyűjtöttek adatot mindkét csoportról, és 27 éves életkorban felmért adatok megerősítették azokat a korábbi megállapításokat, amelyek szerint az iskola-előkészítő csoportban részt vett személyek magasabb iskolai végzettségre tettek szert, kevesebb volt körükben a letartóztatás, magasabb volt a keresetük, nagyobb valószínűséggel szereztek saját házat, és kisebb annak a valószínűsége, hogy szociális segélyre szoruljanak, mint a kontrollcsoport esetében.

A Biztos Kezdet Program munkatársai arra kell, hogy törekedjenek, hogy néhány év múlva látható, mérhető legyen mennyivel jobb fejlődési szinten, mennyivel több tudással és ezért magabiztosabban kerültek óvodában azok a sokszorosan hátrányban élő gyerekek, akik a gyerekházak szolgáltatásait igénybe vették, mint azok a társaik, akik ebben nem résztultek.

A házakban folyó munka módszerének alapja, hogy:

- a gyerekeknek módjukban álljon kezdeményezni saját tanulási tevékenységüket,
- a gyerekek lehetőségekhez jussanak, hogy saját tapasztalatukból tanuljanak,
- a felnőttek és a gyerekek egyaránt fontos szerepet kapjanak a spontán és a szervezett játékok folyamatában,
- tervezetten kell megfelelő időt biztosítani az egyes gyerekek megfigyelésére és a kapott eredmények alapján történő segítő folyamatok megtervezésére,
- a különböző szakmák- egészségügy, szociális és oktatás - helyben megtalálható szakemberei rendszeres együttműködők legyenek a családok és a gyerekházak életében.

Tevékenységek a gyerekházakban

Első szempont, hogy a gyerekházakban dolgozók elfogadják azt az állítást, hogy minden gyerek más. Az őt jellemző veleszületett tulajdonságokkal, képességekkel és tapasztalatokkal jön a házba, ahol minden feltétel rendelkezésére áll ahhoz, hogy esetleges hiányait pótolja. A program munkatársainak feladata, hogy megismerjék őt, a szüleit és a körülményeit. A házban a gyerekek és a szülők egyaránt bizalmat és biztonságot kell, hogy érezzenek .

Ennek eléréséhez kell a környezetet alakítani.

1. Megteremtjük azokat a feltételeket, amely nem engedi az előítéleteket és diszkriminatív gyakorlatok érvényesülését;

- a Biztos Kezdet Programban résztvevő települések minden egyes családjának, akik 4 év alatti gyerekeket nevelnek joga van a gyerekház nyújtotta szolgáltatásokhoz

- A gyerekház valamennyi szolgáltatását térítés mentesen veszik igénybe a házat látogatók.
 - A programokat, a ház napi életét minden esetben a programban résztvevő családokkal együtt tervezik, és együtt is hajtják végre.
2. *A gyerekház környezetét úgy kell kialakítani, hogy az bátorítsa a gyerekeket felfedezésre, ismeretszerzésre, tanulásra.*
- A foglalkozásra, játékra alkalmas szobában gyerek magasságban nyitott játékpalcok, kosarak, berendezett- felszerelt szerelő és főző sarkok adnak lehetőséget a szabad játék, a kommunikáció, a fantázia fejlődésére. Az a legjobb, ha a terek annyira rugalmasak, hogy esetlegesen többféle célra is felhasználhatók. A térnek lehetővé kell tennie a gyerekek számára, hogy a lehető legnagyobb mértékben függetlenek legyenek és maguk vegyék kezükbe saját tanulásukat. Lehetőséget kell adnunk a gyerekeknek arra, hogy gyakorolják a döntést, hogy milyen tevékenységeket végeznek, és azt hogyan csinálják. Ezért számtalan lehetőséget kell felkínálnunk, a játékoknak, az eszközöknek a nyitott polcokon vagy a gyerekeknek megfelelő magasságban elhelyezett fiókokban könnyen hozzáférhetőeknek kell lenniük. Ez jó példa a szülők számára is, hogy az otthoni környezetüket hogyan alakítsák ki a fejlődő gyerekeik számára, a saját adott, esetenként nehéz körülményeik között. Ki kell jelölni helyet a vizes játékokra és gondoskodjunk olyan helyről, ahol a gyerekek a padlón játszhatnak biztonságban nagy fakockákkal. Fontos, hogy legyenek nyugodt területek, ahol aludni, pihenni lehet, és minden házban kell egy állandó könyves saroknak lennie gyerekeknek és felnőtteknek egyaránt. Az itt található könyveket kölcsönözni is lehessen, ezzel elindítva a lehetőséget és kíváncsiságot a majdani könyvtárhasználat felé.
 - A játékszerek minden esetben segítsék azt a lehetőséget, hogy minél korábban tudjanak az eltérő kultúrákról, és pozitív attitűdöt alakítsanak ki a tőlük különböző társaik iránt. Legyenek különböző színű és nemű babák, babaruhák, vagy olyan eszközök, amelyek más népek mindennapjaihoz tartoznak. Ehhez a felnőttek segítsége kell, hogy a felmerülő kérdésekre minden esetben megfelelő választ kapjanak az érdeklődő gyerekek.
 - A szobában legyen lehetőség földön ülve, hasalva építeni, játszani, ehhez megfelelő méretű szőnyegre van szükség, de figyeljünk arra, hogy a festés, vagy egyéb alkotó tevékenységeikben ne okozzon gondot, hogy szemetes, vagy festékes lesz a padló. Tehát elég hely legyen, ahol a megfelelő méretű asztalok, székek elférnek és a gyerekek „dolgozhatnak”. Nagyon fontos a nyugodt, gondtalan felszabadultság, hogy a tevékenységek örömet okozzanak.
 - Fontos tudni és tudatni mindenkivel, hogy saját (felnőtt) attitűdjeink és cselekedeteink szerepmoddelt adnak a gyerekek számára. Ehhez szükség van a gyerekház munkatársainak képzésére, a szülőkkel rendszeresen folytatott formális, vagy informális beszélgetésekre. A szakmai képzések során olyan ismeretek elmélyítésére kell a hangsúlyt fektetni, amelyek az egyéni fejlesztő foglalkozások helyett, a gyerekek által kezdeményezett játékokba való bekapcsolódást és az indirekt fejlesztést szolgálják. A tapasztalati és érzelmi töltetű ismeretek számának gyarapítása legyen elsődleges célunk, miközben fontos minden esetben a környezet adta hátrányok minél hatásosabb megszüntetése. Amennyiben bevonjuk ezekben a tevékenységeinkbe a szülőket, sok lehetőséget teremtünk ahhoz, hogy ők jobban megismerjék saját gyerekeiket, illetve maguk is új ismeretekkel gazdagodjanak.
 - Bátorítani kell a gyerekeket és szüleiket arra, hogy kifejlesszék saját identitásukat és kultúrájuk iránti érzéküket. Ehhez a legjobb módszer, ha a gyerekházat látogató szülők vagy a munkatársak közül kérünk fel valakit, hogy heti, vagy havi rendszerességgel, mintegy a hét lezárásaként, szülőknek és gyerekeknek közös éneklést, versmondást, vagy

mesehallgatást szervezzen. Az énekek, mesék, alkalmanként szólaljanak meg a magyaron kívül más nyelven is, amennyiben élnek kisebbségi csoportok a településen. Az ő nyelvük, kultúrájuk is megjelenhessen.

3. *A jó fizikai környezet, a jó minőségű szolgáltatás a kora gyermeki fejlődés egyik lényeges összetevője. Jelentős befolyást gyakorol a gyerekek, a szülők és a munkatársak jó közérzetére, és befolyásolja, hogy milyen szívesen jönnek mindennap a gyerekházakba.*

- A ház elég nagy és tágas legyen, hogy megfeleljen a településen élő 4 év alatti gyerekek és szülei befogadására.
- A nagy tér biztosítja a gyerekek számára, hogy lehetőségük legyen önálló felfedezésre, megfelelő helyük az élénk és a fantáziájukat megmozgató játékokra. A munkatársak önmaguk is, és a gyerekekkel együtt érkező szülők is kreatívabbak lehetnek a változatos tevékenységek kitalálásában. A gyerekházak rendszeres látogatói a 18-40 hónapos gyerekek, de fontos, hogy a fiatalabb, a fejlődés még korábbi szakaszában lévő csecsemők is a gyerekház munkatársainak látókörébe kerüljenek. A csecsemők kipróbálhatják mozgásképeségük fejlődését, a szakemberek pedig megfigyelhetik, hogy a fejlődési ütemnek megfelelően teljesítenek-e. Az ismert mozgásfejlesztő eszközök mellett ajánlott olyan minden napi tárgyakat használni a mozgás fejlesztéséhez, amelyek segítik a szülőket abban, hogy otthoni környezetben is folytathassák a gyerekházban elsajátított gyakorlatokat. A 18 hónap alatti gyerekeket, ha lehet, külön szobában kell elhelyezni. Ideális esetben ez az idősebb gyerekek játszóhelyének szomszédságában legyen úgy, hogy meglátogathassák egymást. A közelben kell lennie pelenkacserére alkalmas helynek, és egy olyan lehetőségnek, ahol a csecsemők enivalóját higiénikusan, kézre eső módon lehet tárolni és elkészíteni.
- A házakban legyen bőséges a természetes fény. Szükséges, hogy a gyerekeknek lehetőségük legyen nagy ablakokból kinézni a külső világra.
- Esetleg szóba jöhet „érzékszervi” szoba tervezése, hanggal, fénnel és változatos felületekkel, ami különösen hasznos a speciális fejlesztést igénylő gyerekek számára. De ez a szoba jól szolgálja azoknak a gyerekeknek a fejlődését is, akik olyan környezet adta hátránnyal érkeznek, ahol a szenzoros fejlődést biztosító ingerek hiányoznak.
- Kell, hogy legyen biztonságos, tágas kert, amelyre a gyerekek könnyen kijuthatnak. Amennyiben lehetőség van rá, olyan közvetlen kert kapcsolat legyen, hogy adott esetben az a belső terek természetes kibővítésére legyen alkalmas. Az ilyen szabad területet sokféle tanulási tapasztalat szerzésére lehet felhasználni, olyan terekként, amelyek ösztönzik a képzelőerőt és az érzékszerveket igénybe vevő játékokat, lehetőséget adnak fizikai tevékenységekre, amelyek előmozdítják a motoros fejlődést. A házon kívül a gyerekeknek az a jó, ha sokféle differenciált terület van, ahol nagy kültéri játék eszközöket, tárgyakat használhatnak mászásra és egyensúlyozásra, biciklizhetnek, fantáziájukat megmozgató játékokat játszhatnak, és megismerhetik a világot. A területnek legalább a felét borítsa kemény burkolat, a többinek a felülete pedig legyen változatos. Néhány ötlet a szabadtéri tervezéshez:
- naptól, szélről és esőtől védett területek, ideértve a fedett külső játszóhelyet,
 - változatos anyagok és felületek, amelyeket tapintani, érzékelni lehet,
 - olyan tárgyak, amelyek különböző érzékszerveket vesznek igénybe: a látást, a tapintást, a hallást, az ízlelést és a szaglászt,
 - a képzeletet megmozgató módon használható eszközök, például alagutak, labirintusok,
 - növények termesztésére, veteményezésre alkalmas területek. A veteményezést a gyerekház munkatársai közösen a szülőkkel tervezzék, amikor minden esetben

lehetőség van arra, hogy új ismereteket adjanak egymásnak. A veteményezés maga a gyerekekkel együtt történjen és folyamatosan közösen gondozzák, locsolják. A termést közösen használják fel. A siker örömét a gyerekház dolgozóival a családok közösen éljék át, de a felelősség, hogy a gondozás, locsolás ne maradjon el, segítséggel ugyan, de a családoké legyen.

- A gyerekházaknak biztonságosnak és biztosnak, állandónak kell lennie mind belül, mind pedig kívül. Előnyös, ha van helyiség a gyerekkocsik tárolására.
 - A nyitva tartás a házakban lényeges mind a gyerekek és szülei, mind pedig a munkatársak szempontjából. A házak az év minden munkanapján, délelőtti órákban tartanak nyitva. A minden napos nyitva tartás a rendszerességet, a délelőtti órák pedig a kisgyerekek életkori sajátosságát célozza. A munkatársak szabadságolása is csak úgy történhet, hogy a házak munka rendjét ne zavarja, mindenkor legyen jelen a szülőkön kívül két munkatárs,
 - A napi programok része az egyszeri hideg tízórai jellegű étkezés. Ehhez melegítő típusú konyhára van szükség, aminek alapfelszereltségéhez tartozik a tűzhely és a hűtőszekrény, a további eszközöket a helyi igényeknek, lehetőségeknek megfelelően kell biztosítani. Sem a szülők, sem a gyerekek nem étkezhetnek a konyhában, ott csak az elkészítés, előkészítés történik. A tízórait a gyerekház munkatársai és a szülők közösen készítsék el.
 - A fürdőszoba kialakításához gondoljunk arra, hogy ott lehetőséget tudjunk biztosítani mosásra, fürdésre. A fürdetéshez zuhany, vagy kis méretű kád a legalkalmasabb. Ezzel a ház lehetőséget nyújt azoknak a családoknak, akik valamilyen oknál fogva otthonukban nem tudnak mosni, vagy a család tisztálkodási lehetőségei nem megoldottak. Soha ne a munkatársak végezzék a mosást, vagy fürdetést, ők kínálják fel a lehetőséget, illetve legyenek a családok segítségére. A mosógépen kívül egyéb anyagokat csak abban az esetben biztosít a gyerekház a családok számára, ha ez indokolt, de ebben az esetben előzetes információt kell szerezni a szociális szakembertől.
 - Legyenek privát területek, (kis szoba) kialakítva a szülőkkel folytatandó beszélgetésre, és a személyzet pihenésére, beszélgetések lebonyolítására.
4. *A gyerekházakban tervezett tevékenységek, foglalkozások vezérelve: mindenkinek képessége, lehetősége szerint a legtöbbet és legjobbat nyújtani. Az gyerekek életkorához igazodva, valamennyi fejlődési területet érintve.*
- A gyerekeknek legyen módjuk mélyen elmerülni tevékenységeikben, úgy, hogy figyelmük ne terelődjön el olyan könnyen. Ilyenkor tanulnak a legjobban. Ahhoz, hogy ezt biztosítani tudjuk, hosszú szabad játék időket kell betervezni. Gondosan figyeljük a gyerekek tevékenységeit és csak akkor, de csakis akkor avatkozunk bele a tevékenységekbe, ha erre a gyerek felkér minket, vagy azt látjuk, hogy megakadt a gondolatban, vagy a cselekvés folyamatában. Erre a viselkedésre kell biztatni a szülőket is.
 - Állandó, meghatározott napon és időben legyen néhány olyan csoportos foglalkozás, amelyre a szülők és gyerekek egyaránt számítanak. Ezek a mozgás fejlődést, a nyelv és beszédfejlődést, valamint a közös együtt zenélés, éneklés örömét szolgálják. A *mozgás fejlesztéshez* használjuk azokat a fejlesztő eszközöket, amelyek a jó koordináció kialakulását, a mozgás tervezést és a ritmusos nagy és finom motorikát segítik. Amennyiben lehetséges kétszer egy héten 25-25 *percet* tervezzünk rá.
 - A gyerekházban töltött nap lezárását segítheti, ha rendszeresen *énekelünk, verselünk, zenélünk, táncolunk* közösen a szülőkkel és a gyerekekkel Ilyenkor mindig használjunk zeneszerszámokat, vagy egyéb anyagokat, eszközöket. Nagyon fontos ez a tevékenység a

gyerekházak programjában, mert azok a családok, akik fókuszában állnak a Biztos Kezdet Programnak, akiknek az életében a rendszer, a szisztematikus ismétlődés hiányzik, a gyerekeiknek sem tudják ezt biztosítani. A biztonságot árasztó állandóság pedig elengedhetetlen a zavartalan fejlődés folyamatához. A keret, az ismétlődő rend fontos elem a kora gyerekkorban. Csak ezek megalkotása után tudunk egyéni szabadságot adni, amivel aztán a gyerekek saját képességeiknek és tudásuknak megfelelően élnek. A közösen megélt élmények gazdagítják a gyerekek és szüleik kapcsolatát is, sőt nagyon alkalmasak arra, hogy az egyébként etnikai, vagy szociális különbségek miatt eltávolodó családok a gyerekházakban folyó eseményekkel kerüljenek közelebb egymáshoz.

- *A nyelv és beszédfejlesztés folyamatosan* kell, hogy történjen. A gyerekház munkatársai minden cselekedetükben, a gyerekekkel töltött időben az anyanyelv helyes elsajátítását segítik. Mindig helyes beszédpéldát adva, szülőknek és gyerekeknek egyaránt. Fontos megjegyezni, hogy nem a hibára való rámutatás, hanem a helyes beszédpélda a követendő módszer.
 - Heti 1-2 alkalommal meseolvasást tervezünk. Ezek lehetnek a gyerekházak munkatársai és a szülők által rajzolt, kitalált mesék, amik a házban történt eseményekről szólnak, vagy mesekönyvből olvasottak. Miután a gyerekházakba járó gyerekek többségükben 3 éven aluliak, fontos, hogy a meséket képekkel illusztráljuk, a gyerekeknek pedig módjuk legyen kérdezni, véleményt, érzelmeket nyilvánítani.
 - Állandó időben és helyen történjék az étkezés. Ez a tevékenység jóval több célú, mint csak egy étkeztetés, és funkciójában is nagyon változatos. A heti „menüt” mindig a szülőkkel közösen tervezzük, beszélgetve arról, hogy mi egészséges, hasznos, és mi ártalmas a kicsi gyerekeknek. Arról is gondolkodjunk hangosan, közösen, hogy mennyi pénzből hozhatunk ki egy-egy napi tápláló, bőséges hideg étkezést. A szülők számára ez jelentős segítség lehet. Azoknak is, akik mindig kevés pénzből, vagy szinte semmiből állítják elő a napi ételmezt, de azoknak is, akik nem tudják beosztani, amijük van. Ezek a beszélgetések sokkal hasznosabbak és célravezetőbbek, mintha hasonló témában meghívott előadóval tanfolyamot szerveznénk.
 - Az étkezéskor a gyerekek és szüleik együtt ülnek a terített asztalok mellett, ahol tányér, pohár, szalvéta kötelező, evőeszköz pedig akkor, ha arra szükség van. Az ételek közös tányéron, az asztal közepén legyenek és a gyerekek egyénileg vesznek maguknak. A gyümölcsök mosottan, de nem felvágva legyenek tálalva, hogy ezzel is lehetőség legyen a finommotorika gyakorlására, illetve az önkiszolgálás örömeinek megélésére. Az étkezés idején szülők és a gyerekház munkatársai beszélgessenek a gyerekekkel az ételek ízéről, illatáról, nagyságáról, a gyerekek véleményéről. Mindig legyen ital az asztalon. A gyerekek választhassanak két lehetőség közül. Ezek is a szókincs bővítés eszközei anélkül, hogy ezt külön foglalkozáson tennék.
5. *Legfontosabb partner a szülő, aki a gyerek első számú nevelője, támasza. A mi programunkban még fontosabb a szülővel történő partneri kapcsolat kialakítása, mert a legtöbb esetben olyan szülőkről van szó, akik maguk is valamilyen formában megszenvedték saját gyerekkorukat.*
- Ha azt akarjuk, hogy a szülők odafigyeljenek a gyerekház munkájára, a közösség részének érezzék magukat, be kell vonnunk és tájékoztatnunk kell őket:
 - alapvető információkat kell adni a program szellemiségéről,
 - a nyitvatartási időkről, a heti tevékenységek terveiről,
 - a munkatársakról,

- a gyerekeknek és a családoknak segítő szolgáltatások elérhetőségeiről,
- a szülők szerepéről a működtetésben és a tervezésben.
- Jó módszer bevinni a szülőket a tevékenységek kidolgozásába és azok hatásosságának vizsgálatába. Gondoskodjunk arról, hogy teljes mértékben tisztában legyenek azzal, hogy mit miért csinálunk.
- Minden olyan nézetkülönbséget, amely a szülőkhöz kialakul a házon belüli elvárásokkal kapcsolatban, nyíltan kell megbeszélni. Amennyiben külső segítségre van szükség, azt a gyerekház vezetője szervezze meg.
- A tevékenységek heti terve, a falra kitűzött fényképek, a gyerekek munkái és csoportképei mind-mind segítenek abban, hogy a szülők érdeklődése fennmaradjon. Szívesen és rendszeresen járjanak a gyerekházba, gyerekeik életének fontos helyszínévé legyen a ház.
- Rendszeresen legyenek tájékoztató jellegű beszélgetések a szülőkkel a gyerekekkel kapcsolatban, beleértve olyan találkozásokat is, amelyek lehetővé teszik a szakemberek és a szülők számára, hogy együtt megbeszéljék a gyerekek fejlődését.
- A szülők is nagyban különböznek egymástól abban, hogy mennyire kívánnak részt venni a tevékenységekben, és ezt tiszteletben kell tartani. Fontos azonban, hogy minden szülő érezze: odatartozik és örömmel látják.

6. *Együttműködő partnerek*

- A **védőnő** kötelezően együttműködő partner, aki nem tagja a szűk teamnek, de időről időre megjelenik a gyerekházakban, része a gyerekházak mindennapi életének.
- A védőnő, amennyiben ez lehetséges, szorosan együttműködik abban, hogy a családok felkeressék és megismerjék a gyerekházak tevékenységét. Az ő „propagandája” sokat segíthet a programba bevont családok elérésében és az állandó látogatók számának emelkedésében. A védőnő munkaköri kötelessége a gyerekek fejlődési státuszának követése és dokumentálása. Az ott leírtakat a szülők, miután megkapták a védőnőtől, megosztják a gyerekházak munkatársaival, akik ezt dokumentálják. Amikor a gyerekházban készült állapotfelmérés és a védőnők által készített státusz lapok eredményei között jelentős eltérés van, a védőnők minden esetben, a team ülések keretén belül egyeztessenek a házak munkatársaival, és az ott megállapodott terv alapján tájékoztatják közösen az érintett szülőt arról, hogy mi a teendő. Amennyiben kontroll vizsgálat, vagy szakember megfigyelése szükséges, a gyerekház munkatársai segítsenek ennek megszervezésében, a szakemberrel való találkozás létrehozatalában.
- Az adott gyerekekkel történő terápiáról, vagy beavatkozásokról a ház munkatársai, az érintett szülők és a védőnők egymást rendszeresen informálják.
- A gyerekházban erre alkalmas környezetben (nagy fehér lepedőn, takarón) a védőnők rendszeresen közös tervezés alapján szerveznek „foglalkozásokat” a 18 hónap alatti kisgyerekek és szüleik számára. A tevékenységeket minden esetben a helyi igények határozzák meg.
- Gondosan figyeljenek arra, hogy a ház munkatársai tájékozottak legyenek a kora gyerekkorra vonatkozó tudományos és szervezeti új ismeretekről, de a gyerekházak munkatársai is meghívják szakmai rendezvényeikre a védőnőket.
- Az anyáknak, terhes anyáknak, a védőnők szervezzenek tájékoztató, ismeretterjesztő jellegű beszélgetést a gyerekházak munkatársainak segítségével, évente 3-4 alkalommal.

- A gyerekorvosi, esetenként szakorvosi ellátáshoz való hozzáférés megszervezésében is segítségére vannak a családoknak és gyerekházaknak egyaránt.
- Amennyiben az együttműködő védőnők nem, vagy csak részben látják el azon területen, ahol a gyerekház áll, a területileg illetékes védőnői munkát, gondosan ügyeljenek arra, hogy a nem hozzájuk tartozó családokkal alapellátási, vagy ahhoz közeli munkát ne végezzenek. Ne teremtsenek lehetőséget arra, hogy a családokkal a gyerekeket érintő vizsgálatokat, vagy a fejlettségi szintjüket meghatározó szűréseket végezzenek. Kerüljük el a párhuzamos szolgáltatások lehetőségét.
- Jó, ha a védőnők a hónap meghatározott napját és óráját választják ki a gyerekházban eltöltött időhöz, ezzel segítik a házak munkatársait, hogy tervezni tudjanak és a szülőket, hogy a rendszeresség jobban ki tudjon alakulni.
- A **gyerekjóléti és/vagy családsegítő szolgálat munkatársai** kötelező együttműködő partnerek, akik nem állandó tagjai a gyerekház teamjének. A gyerekjóléti szolgálat munkatársai közvetlen kapcsolatban állnak a házak munkatársaival, a rájuk bízott családok életében történő változásokról, eseményekről folyamatosan informálják a házak munkatársait. Meghívják a gyerekházak vezetőjét azokra az általuk rendezett eseményekre, ahol szakmailag indokoltnak tartják, a jelenlétüket. Akár azért, mert fontos információt kaphatnak, akár azért, mert a munkatársak segítségükre lehetnek a családok gondjainak megoldásában.
- Amennyiben a gyerekházak munkatársai közösen úgy látják, hogy egy családnak szüksége lenne a gyerekjóléti szolgálat segítségére, vagy nehezen tudja felvenni a kapcsolatot a szolgálat munkatársaival, abban az esetben a gyerekház vezető kezdeményezésére a legközelebbi team ülésre meghívják a település gyerekjóléti szolgálatának szakemberét, aki vagy csak a ház munkatársainak ad tanácsot, ötletet a problémák megoldására, vagy közösen tervet dolgoznak ki a megoldásra, és a következő lépésekért is közösen felelnek.
- A gyerekjóléti szolgálat határozataiban, vagy a családok életében történő változások elrendelésekor a gyerekház rendszeres látogatása, vagy a gyerekház munkatársaival történő kapcsolattartás csak javaslatként merülhet fel, jogi kötelezettségként nem.
- Fontos figyelni arra, hogy a gyerekház nem lehet a gyerekjóléti szolgálat un. „kihelyezett ügyfélszolgálat”. De ugyanígy nem lehetséges, hogy a családok, akik a házat látogatják, azt gondolják, hogy a szolgálat és a házak között „titkos” együttműködés van.
- Évente 2-3 alkalommal tájékoztató jellegű beszélgetést kezdeményezzenek a házak látogató és nem látogató családokkal egyaránt, a szociális területen működő rendeletekről, szabályozókról, jogokról, lehetőségekről. Vagy egyéb olyan témákban tartsanak tájékoztatót, amit a gyerekház látogató családok igényként megfogalmaznak.
- Az **óvoda**, nem kötelező partner, de természetes és elválaszthatatlan résztvevője a programnak. A mindenkor helyi óvoda vezetője, vagy együttgondolkodásra, együttműködésre kijelölt óvónő vegyen részt a havonta egyszer megrendezett kibővített team üléseken. Az ilyen alkalmakkor beszéljék meg azokat a gondokat, amelyek a korábbi tapasztalatok alapján merültek fel, a nehéz körülmények között, kirekesztettségben élő gyerekeknél, vagy néhány speciális helyzetben lévő család esetén. Ezek az információk segítik a gyerekházak napi programjainak kialakítását, segítik a munkatársakat, hogy mely fejlődési területekre, készségek kialakítására fókuszáljanak, amikor a napi munkájukat megszervezik.
- Az óvoda vezetője, vagy helyettese évente 1-2 alkalommal vegyen részt olyan, a szülők részére szervezett beszélgetésen, ahol az óvoda életéről, szokásairól, elvárásairól hallhatnak elsősorban azok a családok, akiknek a gyerekei hamarosan óvodába kerülnek.

A tágabb témát és a formát a helyi igények határozzák meg.

- Amennyiben látogatja a gyerekházat olyan gyerek, aki korábban már próbálkozott az óvodával, de sikertelenül, ebben az esetben a gyerekház munkatársai és az az óvónő szervezzen közös megbeszélést, akihez a gyerek kerülni fog, és akkor, amikor ezt a szülők és a gyerekház munkatársai a legalkalmasabbnak tartják.
- Minden olyan különleges helyzetben, amikor a szülők az óvodás korú, óvodába már beíratott gyerekükkel a gyerekházat keresik fel és látogatják, a gyerekház munkatársai és az óvoda dolgozói haladéktalanul egyeztessenek és döntsenek közösen, hogy mi a legmegfelelőbb, a legelfogadhatóbb a családnak és a gyerekeknek egyaránt.
- A gyerekek ünnepeit (farsang, gyereknap) igyekezzenek a gyerekházak az óvodával közösen rendezni.
- A nyári szünetben látogathatják óvodás gyerekek is a gyerekházakat. Ebben az esetben az óvoda végezzen felmérést azok között a családok között, akik a következő évben is óvodások lesznek, hogy kinek van igénye a nyári gyerekházi szolgáltatásokra. Amennyiben 2-3 családnál többen jelzik az igényt, úgy ezt beszéljék meg a gyerekház munkatársaival és a gyerekházak vásárolt szolgáltatásként vegyenek igénybe óvónői segítséget a nyári programok szervezésére.
- Szakmai továbbképzésekről, szakmai fórumokról kölcsönösen értesítsék egymást és közösen vegyenek ezeken részt.
- **Fejlesztők és más kisgyerekekkel foglalkozó szakemberek** fontos és elengedhetetlen partnerei a programnak, a szükségletnek megfelelő időben és mértékben. Nagyon fontos üzenete van annak, hogy nem azt gondoljuk, hogy a hátrányban élő, nevelkedő gyerekek az óvó fejlesztésre, speciális ellátásra szorulnak. Az ő számukra szerveződött, jött létre a gyerekház, ahol képzett munkatársak és jó körülmények segítik a fejlődésüket. A specializált szakemberek akkor és csak akkor kellenek, mint ahogy minden más kicsi gyerek esetében, amikor a gyerekház munkatársaiban felmerül a fejlődési gond, vagy netán zavar gyanúja. Akkor a koordinátor segítségével a szakterület jó szakemberét, esetleg intézményét igénybe veszi, mint egy vásárolt szolgáltatást. A gyerekház munkatársai gondot kell, hogy fordítsanak arra, hogy a megrendelt szakember „gazdaságosan” működjön, tehát egy időben esetleg több gyereket vizsgáljon, vagy figyeljen meg.
- Elkészült diagnózissal a szakember fejlesztési tervet készít, amit szintén a szakember javaslata alapján vagy a gyerekház munkatársai a szülővel közösen valósítanak meg, vagy speciális terápiában vesz részt a gyerek a szülővel együtt. A terápiára eljutásban a gyerekház legyen segítségére a családnak.
- A fejlesztés eredményességét, a fejlődés menetét a speciális szakemberek a gyerekház munkatársai és szülők közösen beszélnek meg, minden esetben külön erre az alkalomra szervezett team megbeszélésen.
- Lehet rendszeres vendége a fejlesztő szakember a gyerekháznak, de arról minden esetben értesíteni kell a házat látogató családokat, hogy erre készüljenek kérdéssel, vagy megbeszélendő problémával.
- A speciális szakemberek évente 2-3 alkalommal különböző témákban tartanak továbbképzést, szakmai műhelyt az adott gyerekház munkatársainak, és a velük együttműködő társszakmák képviselőinek. A témák közös megállapodásból szülessenek.

7. *Elengedhetetlen feladat a gyerekek szakszerű megfigyelése, fejlettségi állapotuk regisztrálása*

- Az életkori fejlődési szakaszokat rendszerező, a fejlődési mérföldköveket regisztráló feljegyzéseket rendszeresen vezetik a gyerekház munkatársai. A megfigyeléseknek, fejlődési állapot regisztrálásoknak rendszeresnek és tárgyilagosnak kell lenniük. Azt kell feljegyezni, amit tapasztalnak, nem pedig annak értelmezését. Minden gyerekről kell, hogy készüljenek ilyen fejlődést regisztráló, megfigyelő összegzések. A feljegyzés készítésének módszere legyen egyszerű és valóságos. A megfigyelést ki lehet egészíteni olyan eseményfényképekkel, amelyeket felhasználhatunk arra, hogy regisztráljuk a gyerekek tanulási folyamatait és eredményeit egy adott területen.
- A gyerekeknek legyenek egyéni dossziéik, amelyekben a megfigyeléseket és az összefoglalásokat tevékenységük egyes eredményeivel és a változásokat bemutató fényképekkel együtt őrizzük. A dossziék könnyen hozzáférhetőek legyenek a szülők számára, és rendszeresen módot kell találni arra, hogy az ezekben lévő anyagokról beszélni is lehessen.
- A szülők a dossziékban őrzött munkák segítségével részesei lehetnek a gyerekek napi élményeinek.
- Jó, ha a gyerekeknek is időről időre odaadjuk saját munkáikat és a róluk készült fényképeket. A gyerekek nagyon büszkék a saját „könyvükre” és teljesítményeikre.
- A gyerekházakon belül minden gyereknek legyen egyéni terve, amely leírja, hogy jelenleg hol tart a fejlődésben, és a tervek szerint ezt hogyan fejleszti tovább különböző területeken. A gyerekek egyéni tanulási feladatait és érdeklődését be kell építeni a csoport egészének tevékenységi terveibe. A tervek tüntessék fel a napi, heti és havi időre szóló tevékenységeket. Ahhoz, hogy a szülők érdeklődését fel lehessen kelteni és őket a tevékenységekbe aktívan be lehessen vonni, a terveket szembeütő helyen, figyelemfelkeltő módon kell kitenni. A tevékenységeket rendszeresen felül kell vizsgálni, hogy fel lehessen mérni, megfelelnek-e a tervezett céloknak.

8. *Jól képzett munkatársakra van szükség. Ahhoz, hogy ezt a sok szakmát érintő és újszerű munkát sikeresen és hathatósan tudják elvégezni a gyerekház munkatársai, minden esetben képzési tervet kell készíteni*

- A Biztos Kezdet Programok alap gondolatának megvalósításához **jól képzett munkatársakra** van szükség. A képzésre fordítandó időt gondosan kell megtervezni. Házakra, csapatokra illeszkedő képzési profilokat kell kidolgozni úgy, hogy az érintett munkatársak jártasságait és képességeit meg lehessen állapítani és a legcélszerűbben felhasználni. A házak a hónap valamelyik, előre meghatározott napján tartásuk a továbbképzéseiket, és a képzés témájára előre készüljenek
- Fontos, hogy a munkatársak etnikai összetétele tükrözze a gyerekekét és a családokét, továbbá férfiakat, apákat, is bátorítsunk arra, hogy a gyerekházakba látogassanak. A férfi munkatársak az apák bevonását is könnyebbé tehetik.
- Az alapképzéseken felül tervezzük meg a házak munkatársainak és a szakmai partnereknek a rendszeres, közös továbbképzését.

9. *A házak segíthetnek azoknak a szülőknek, akik munkát szeretnének találni*

- A gyerekházak naponta délelőtti órákban tartanak nyitva, de amennyiben a szülők munkát találnak és ez a gyerek biztonságos elhelyezésének gondját jelenti, a házak munkatársai a

gyerekjóléti és családsegítő munkatársaival közösen segít a gyerekek felügyeletének megszervezésében. Alkalmi munkák esetén a gyerekház biztosíthat felügyeletet, amennyiben erre igény van.

- A Biztos Kezdet Program célja az is, hogy erősítse a családokat és közösségeket, és különösen szeretné csökkenteni azoknak a kisgyerekeknek a számát, akik olyan családban élnek, ahol senki sem dolgozik.
- Az olyan szülők számára, akiknél a munkába állás lehetősége kicsi, a Biztos Kezdet Program hathatós segítséget adhat, mert a gyerekházakban direkt és indirekt módokon próbálnak segítséget nyújtani ahhoz, hogy:
- a szülők magasabb iskolai végzettséget szerezzenek,
- a szülők szakképzettséget szerezzenek,
- a helyben fellelhető, számukra elérhető munkalehetőségről információhoz jussanak.
- A helyi munkaügyi központtal vagy felnőttképzési központokkal, könyvtárakkal szervezett együttműködés útján:
- segíthetik a szülőket a lehetőségek mérlegelésében és szükségleteik meghatározásában,
- megkönnyíthetik a továbbképzéssel, szakképzéssel, munkavállalással és más ehhez kapcsolódó problémákkal kapcsolatos tájékoztatáshoz és tanácsadáshoz való hozzájutást,
- oktatást és képzést nyújthatnak a szülők számára a gyerekházakban, beleértve az írni-olvasni tudást és az alapvető információtechnológiai ismereteket.

10. Néhány „társ”-szolgáltatás a program szellemében

- nyitott, „belépni szabad” rendezvények, amelyeken a családok kapcsolatot teremthetnek más családokkal és jó minőségű játéklehetőségeket vehetnek igénybe. Az ilyen kötetlen rendezvények megnyithatják az utat más gyerek- szolgáltatások szemléleti változásához, szolgáltatások igénybevételéhez;
- részidős, nappali elhelyezés a gyerekházakban azon kisgyerekek számára, akiknél ez a szülők helyzete miatt szükséges (hivatalos, magán, munka elfoglaltság)
- speciális nevelés szükségességének vagy a fogyatékoság korai felismerésének lehetősége. Az érintett családok és gyerekek megfelelő tanácsadásban és támogatásban részesülhetnek.
- az óvodai szünetek idejére foglalkozások, programok biztosítása azoknak a családoknak, akiknél óvodáskorú gyerekek vannak és előre jelezték az igényüket. Ezekben az esetekben ajánlatos időszaki szerződéssel, lehetőség szerint szakképzett többlet munkaerőről gondoskodni. Jó, ha az „alkalmi” óvodások szülei is szívesen részt vesznek a gyerekházak programjaiban.